

Elhagyott ház

Irtta GAJDOS TIBOR

A költözködő ember letette két nehéz bőröndjét a járdára. Nagyokat fújt és zsebkendőjével megtörölte izzadt homlokát.

„Nincs már messze a ház, nem sokat kell már cipekedni” — vigasztalta önmagát, miközben megtörölte verejtékes homlokától nedves kalapját, visszatette fejére és elindult a bőröndökkel.

Milyen kellemes környezetben kapott lakást! Ez a városrész a neki legmegfelelőbb helyen van. Nincs túlközel a központ zajához, de nem is esik túlságosan távol. Ami a legfontosabb, nyugalmas, és a vállalatához, ahova, munkavezetővé nevezték ki, közel van.

Csak jó módú polgárok laktak erre, látszik az építkezésen. Csupa terebélyes családi ház, kis, gondozott parkokkal. A járókelő szemé ugyan keveset láthat, az udvarok belsejéből, mert többnyire magas kőfal élősvény emel gátat a kandi tekintetek elé.

Nagyjából most is a régi lakók laknak ezekben a házakban. De most még kevesebbet mutatnak meg magukból. A házak ablakszemeit nappal is redőny-pillák takarják, talán még takarításkor sem nyitják ki az ablakokat, inkább csak az udvar felé szellőztetik a lakásokat.

A járdák kövezete még nem kopott el. A járda és a kocsút között pázsit-sáv húzódik és az utca mindkét oldalán fiatal akácok zöldelnek. A pázsit elhanyagolt, de a fák koronái dúsak, mély árnyéket vetnek az ablakokra. A kocsút kövezetlen, de minek is köveztek volna ki, hisz' kocsit ritkán jár erre. Ha pedig mégis végiggördül az utcán, egy-egy jármű legalább nem háborgatja a lakók nyugalmát.

Végül is megérkezett a ház elé, amelynek három ablaka az utcára néz. Mindhárom ablak redőnye le volt eresztve, mintha aludna a ház. A falakat egészen a tornyosan csúcsosított háztetőig sűrűn belepte a magasba kúszó borostyán, amelynek indái hatalmas pókhálóként úsztak a lezárt ablakok redőnyein is. Ha ki akarná nyitni a redőnyöket, először a borostyánindákat kellene levagdosnia. A sötétszürke házfalakat magas kerítés kötötte össze a szomszédos ház falával. Az udvarból csak egy magas ezüsfenyő csúcsa látszott ki.

A ház és a kerítés között sötétzöld vaskapu áll. Így hát most márcsak azt kell kinyitni és bent lesz. Ismét letette a bőröndöket, kikereste zsebéből a kulcscsomót és kizárta a kaput, mely csikorogva nyitott ki.

Az udvarból széles betonlépcső vezetett a csukott, négyablakos verandára. Az ajtóra erősített kis réztáblát rég nem tisztították, zöldes réteg borította és alig lehet kibetűzni a rávésett nevet:

Szörög István

földbirtokos

Belépett a hallnak is beillő nagy verandára és végre megszabadult a két bőrönd terhéől. A helyiség levegője nehéz, elhasznált volt, régen nem szellőztették.

Szemközt is, jobb- és baloldalt is ajtó nyílt. A két oldalt nyíló kisebb, a középső kétszárnyas, aranyozott szegélyű volt. Először a baloldalin nyitott be. A konyha valamikor nagyon szép lehetett, a kőkockái épek és a fal középmagasságig kirakott csempék is sértetlenek voltak. A tűzhely azonban hiányzott. A konyha mögött kis fülke. Sodronyos vaságy állt benne, matracai hiányoztak. Ez lehetett a cseléd-szoba.

Visszatért a verandára és a középső ajtót nyitotta ki. A nagy szoba sötéten fogadta. Feldöntött bútordarabokon bukácsolva jutott el az ablakig, hogy felhúzza a redőnyt. A két másik, valamivel kisebb szoba ugyanilyen állapotban volt.

Ujjnyi porréteg borította a szobát, sötét lepellel vont be a családí fényképeket — az almárium nyitott fiókjában heverő régi, szép kidolgozású tajtékpipát — mindent.

A nagy rendetlenségben, nem is lehetett tisztán látni, mi használható az össze-vissza dobált bútordarabok közül, mi a felesleges linn-lom. És azt sem lehet megállapítani, értékesek-e a megmaradt bútordarabok vagy csak az olcsóbb holmit hagyták hátra.

Az új lakó levetette kabátját. Szeretett volna valamihez kezdeni, hogy mire az asszony megérkezik a gyerekekkel, rendet találjon és könnyebben nekiláthassanak a berendezkedésnek. De a sokféle összedobált tárgy lekötötte figyelmét, egyenként fölvette a szerteheverő holmit, figyelmesen megnézett mindent, majd helyükre tette a minden oldalról megvizsgált tárgyakat.

Félig kiürített likőrösüveg, japánmintás váza, vadásztöltények, keménykalapok, levelezőlap gyűjtemény, súlyos márvány írókészlet, régi fényképezőgép, háló- és házikabátok, nagy ingaóra, üres madárkalitka, régi kopott bőröndök, egy szekrényben összedobált könyvhalmoz, főleg lexikonok és egy díszes Jókai-sorozat, egy párisi képeslap több évfolyama . . . és még sok minden került a kezébe és szeméi elé.

A falakon több kisértékű festmény, az ágyak felett aranyozott keretű Mária-kép, a másik falon egy felnagyított családi kép lógott. Egy heverő nyakkendővel letörölte a kép üvegére rakódott port, hogy lásza a családof, amelynek helyére most ő költözik be.

A képről négy arc tekintett rá. Egy férfi, a felesége és két fiúgyermek. Az apa 40 év körüli lehetett, kefefrizurát viselt, kemény galérljára fecske-nyakkendőt kötött. Semmitmondó tekintettel nézett semmibe. Az asszony rövidre nyírt haja még hosszabbnak mutatta előre nyújtott nyakát, amelyről nagy kereszt lógott alá. Fontoskodó, büszke arckifejezéssel bámult le a falról. Az egyik fiú, a nagyobbik, fizéves

lehetett, a kisebbik négy-öt éves. Mindketten matrózzruhát viseltek és a kisebbik homlokát egynesre nyírott siska fedte.

Szőregi István és családja.

Ők lakták ezt a házat, az övük volt ez a sok összedobált holmi is. És most senki sincs itt közülük. Még a kis matrózzruhas, siskás fiú sem.

Ez a porral fedett rendetlenség minden, ami utánuk maradt.

*

Szerény igényű, de pedáns boltoslegény volt Szőregi István, vagy ahogy a külvárosi fűszerüzlet vevői nevezték, Suller Pista. Semmi köze sem volt a Suller névhez, főnökének nevét kenték rá, annyira összenőtt az üzlettel. Többre sohasem vágyott, mint egy olyan kis fűszerüzletre, mint amilyenben kiszolgált, de bárhogy is takarékoskodott, alig tudott magának félrefenni „egy rendes polgári öltönyre” valót. Szivbaja, amiről senki sem tudott, — megmentette a fronttól — és mi több, éppen a háború éveiben sikerült neki házasságot kötni. A szülők, akik különb „partit” szántak leányuknak, sohasem adták volna Zitát a szürke boltoslegényhez, de más kiút nem volt, mert a lány kedvelte a jóképű Pistát és barátságuk nem kívánt következményekkel fenyegetett. Így lett Szőregi Istvánból egy kisebb rőfösüzlet tulajdonosa — és később, amikor a lány szülei meghaltak, 16 hold szőlő birtokosának férje.

Zita asszony, mint már a házasság első éveiben kitűnt, nem volt olyan szerény, mint Suller Pista. Nem elégedett meg a kis rőfösüzlet jövedelmével, hanem spekulációs üzletekbe hajtott a férjét, hogy minél gyorsabban szaporítsák vagyonukat. A háború utáni évek meg is adták erre a lehetőséget és ha gyanúsak is voltak a Szőregi-házaspár jövedelmi forrásai, az üzlet egyre bővült és később át is helyeződött a város főterére. Az első gyerek, Tamás, akkor hatéves volt és már a második szülésre készült a mind pénzéhesebb asszony.

— Ha mindig ilyen lomha leszel — korholta többször férjét, — nem is tudom, miből élünk meg négyen. Tőled éhenhalhatunk.

És amikor megszületett a második gyerek — ez is fiú volt — jajgatva sopánkodott, hogy valakit a házba kell venni segítségül, mert ha a gyerekekhez köti magát, István bizonyára mindent elprédál. Csak miből eteti a cselédet? Azok mind rengeteget zabálnak.

— Na, most húzhatjuk az ígát másnak! De nem is szülök többet! Isten ments!

Végül, hogy mégse menjen tönkre a szolgáló miatt, egy félkegyelmű vénlány-rokonát vette magához, aki alig evett, szegényesen öltözött és egész nap a gyerekekre dolgozott. A hangját is alig hallották a házban.

A konjunktúra évei kedveztek az üzletnek és az asszony kielégületlenül étvággal hajszolta a pénzt. Szőregi nem sok vizet zavart. Noha még a negyvenet sem lépte túl, az asszony úgy kezelte, mint valami tehetetlen öregembert. Ha valamelyik üzleti ügyre megjegyzést tett, az asszony kikelt ellene.

— Te csak hagyd ráml! Ha neked nem tetszik, menj ki az üzletből, ülj a kávéházba és feketézzél. Nem hagyom tönkremenni az üzletemet a te féltve őrzött becsületedért.

A férj az első években még néha ellenszegült, de később bele-nyugodott a sorsába, mert hiszen úgy is az asszony hozott mindent, hát csináljon amit akar . . . Ő nem veszít semmit.

Lassan hozzászokott a kávéházhoz, amelyben több időt töltött el, mint az üzletben. Feketézett és sakkozott. Kártyázni nem tudott, nem is mert, mert az asszony botrányt csinált volna, ha megtudja. A kávéházi ismerősök sajnálták is Szőregit, mert mindenki tudta, hogy a nagy üzletben és a szőlőbirtokon nem sok szava van. Nem is kezelték úgy, mint a többi hozzá hasonló vagyonú embert, hanem csak úgy, mint a kopott Verner Bélát, aki örökös ügyvédbojtár volt, vagy Pókits Bercit, akinek még az apja kártyázta el a családi vagyont és aki ingatlanközvetítéssel foglalkozott.

Zita asszony igényei ezzel szemben mind nagyobbak lettek. Kezdeff elégedetlenkedni az állandó üzleti elfoglaltsággal és társadalmi élet után vágyott. Felújította régi ismeretségeit és eleinte csak vasárnap délután, de később hétköznapokon is eljárt barátnőihez — akik természetesen nem lehettek rangján aluliak. Megtanulta a divatos bridget — és a „társasághoz” méltóan öltözködött.

A gyerekekről odahaza a feleszű vénlány, Amál gondoskodott. Az idősebbik, Tamás, már elemibe járt. A kisebbik alig háromesztendős gömbölyű gyerek mindent szétdobált a házban, ami a kezeügyébe került. Amál csak nézte a gyereket, mosolygott és nem szólt egy szót sem. Nagyon szerette a kis Gyulát, mindent megengedett neki, de a nagyobbikat, Tamást nem szívelte. A fiú dőlőfős, kihívó magatartásával sokszor magára haragította a vénlányt, aki nem egyszer sírva panaszkodott Szőreginek a gyerek kiállhatatlan viselkedése miatt.

Az anyának sohasem tett panaszt. Minek is panaszkodott volna, hiszen Tamás szakasztott olyan volt, mint felfuvalkodott anyja, ezt a feleszű lány is látta.

— A kicsi, az olyan lesz, mint maga, Pista úr — mondta többször Szőreginek. — A Tamás az anyjára ütött.

Mást nem mondott, de az ember megértette, mit akart ezzel mondani.

Tamás már észrevette, hogy Amál eszével valami nincs rendjén és bizony nem egyszer gúnyolta emiatt, kezével jelezve, mi a véleménye a lányról. Amál ilyenkor elvörösödött, megfenyegette öklével a gyereket, majd sírva fakadt és a kis Gyulácskát szorongatta magához, aki gyengéden simogatta könnyes arcát. Ezekről az esetekről még Szőreginek sem szólt, csak magában búsult. Szőreginek üzlete akkor sem ingott meg, amikor a gazdasági válság erős vihara tucatjával sodorta el az üzleteket. Ott volt mögötte a szőlőbirtok, amelyből könnyen fedezhették a veszteségeket. Éppen ezért csodálkozott mindenki, hogy egy napon még is új cégtábla került Szőregi István üzlete fölé.

— Nincs már türelmem kis vevőcskékkel és szemtelen utazókkal bajlódni — jelentette ki egy napon az asszony férjének. — Van már annyi pénzünk, hogy nagyobb birtokot vehessünk, nekem a birtok jobban konvenál.

Igy lett Szőreginé földbirtokosné és Szőregi — akarata ellenére — földbirtokos. Csak néhány hold szántót vettek — birtokuk magva egy

könnyelmű, a fönk szélén álló zsidó birtokosól vásárolt jófekvésű 30 holdas szőlőbirtok volt.

Ugyanabban az évben kezdték meg új házuk építését a város leg-szebb negyedében — és abban az évben csináltatták családi fényképüket, amely tizenöt éven át függött hálószobájuk falán, a két ablak között.

Szép, sárga, kétlovas fogatot vett az asszony és ezen kocsikázott ki a birtokra hetenként egyszer-kétszer. Szőregi csak ritkán járt ki, az asszony inkább barátnőit vitte magával, mert most már igazán volt mit mutogatni. Az új házba is sűrűn jártak vendégek. Új élet kezdődött az asszony számára. Úgy érezte, most már megengedheti magának azt a fényűzést, hogy zsúrokat rendezzen a házában és társaságokat vigyen ki a birtokon lévő kisebb kastélyba.

A régi szőlőt teljesen a szakmányosokra bízta. Azt nem is mutogatta barátnőinek és a társaság férfitagjainak. Ezen a szőlőn nem állt ház, csak egy-két dűledező kunyhó. Ide inkább az ember látogatott ki néha.

Amál csak tovább bajlódott a gyerekekkel, a kisebbet öltöztette, a nagyobbikat kiszolgálta és ha vendégek jöttek, félrevonult a konyhába és onnét bámulta merev szemekkel az érkező hölgyek toalettjeit és az urak udvarias mozdulatait.

Most már cselédek is fogadtak, a vénlány pedig csak stoppolgatótt és a gyerekeket, meg Szőregi ruháit tartotta rendben.

Tamás már középiskolás kamasz volt, jó eredménnyel tanult — habár tanulni nem szeretett — és nagyon szívesen kocsikázott ki anyjával a birtokra. Ilyenkor ő maga hajtott, nem volt szükség Palira, a béreslegényre aki egyébként parádés kocsis is volt, mert külön kocsi nem tartott az asszony.

Szőregi egyideig csak kóstolgatta a borokat, úgy időtöltésből, szórakozásból, később már alaposan rászokott és a borivás szenvedélyévé fajult. Amikor az asszony távol volt a háztól, fölhozatótt Amállal a pincéből néhány litert és ezt egymagában fogyasztotta, addig, amíg el nem aludt a bőrfotójában.

Amál csak nézte az embert és valahogy sajnálta is. Mintha valami sorsközösséget érzett volna vele. Az ilyen lívások végén szépen bese-gítette Szőregit az ágyba, levetette cipőjét és gondosan betakarta. A borivás nyomait gyorsan eltüntette és úgy nézte, hogy a szolgáló se vegyen észre semmit.

A kisebbik gyerek, Gyula, Amálhoz ragaszkodott legjobban. Apja igyekezett ugyan kedveskedni a gyerekeknek, vett neki sok játékot, könyveket, édességet, de a gyerek az apjával sem tudott igazán felmelegedni. Legszívesebben Amállal beszélgetett, neki mutogatta az új játékokat, az iskolai füzetekbe bejegyzett piros ötösöket. Ha játék közben lehorzsolta a térdét, Amál mosta meg és kötözte be, ha elszakadt ruhája a nagy futkározásban, Amál varrta meg sebtiben, hogy az asszony észre ne vegye.

A harmincas évek közepén már kialakult a család képe.

Az asszony játszótt az előkelő, gazdag nőt, társadalmi életet élt, fiatalabb férfikkal udvarolatótt magának, kártyázott és csak nagyobb-

bik fiával törődött, mert látta, hogy „valódi úriembert” tud belőle nevelni, aki miatt nem kell szégyenkeznie a társaságban. Tamás az érettségi után nem is folytatta a tanulást hanem kiköltözött a kastélyba, hogy ő veszi át a birtok vezetését. A valóságban léha barátok és nők találkozóhelye lett a Szőregi-birtok szélén álló kastélyszerű ház. A dolgokat továbbra is az asszony irányította — egyre kevesebb odaadással, mert — amint többször panaszkodott — társadalmi kötelezettségei rendkívül lekötötték.

Szőregi haja őszült, orrán borvirágok ütöttek ki, a kávéházat ritkán látogatta, inkább odahaza ült, vagy a régi szőlőbe járt ki, ahol még volt tekintélye. Mert a „kastéllyal” büszkélkedő birtokon kutyába sem vette senki. A féleszü vénlánynon kívül a házban sem hederítettek szavára. Nem sokat beszélt hát, nehogy az ideges asszony minduntalan lehurrogja a gyerekek előtt.

Gyula szépnövésű, okos diákgyerek lett. Az apja mindjobban vonzódott hozzá, mintha a gyerekben látná életének egyetlen értelmét és azt remélte, hogy ha a gyerek felnő, talán támaszt talál benne és ismét ura lehet házának, feje a családjának. Mert Szőregi magában még mindig nem tudott megbékélni helyzetével és a bor mellett nem egyszer szőtt terveket arról, hogy kezébe ragadja a gyepőt.

De ez a reménye is semmivé lett egy tragikus esemény folytán. Gyula, a jómodorú, szerény Szőregi-gyerek, az apa reménysége, egy koratéli napon magas lázzal ágynak dőlt. Az orvos megállapította, hogy a gyerekek agyhártyagyulladásra van. Az asszony a város összes orvosait a házba csődítette, kért és könyörgött, mentsék meg a fiát, mindenáron. Éjszakákat virasztott és könnyes szemekkel fogadta a társaságához tartozó hölgyeket és urakat, akik siettek előre is kifejezni részvéteket a beteg gyermek anyjának. Gyula hat napon át feküdt eszméletlenül, majd a hetedikén magához tért, apját és Amált kereste és csodálkozással nézte könnyező anyját.

Az öreg azokban a napokban nem ivott. Ki sem mozdult a házból, csak fel-alá sétált a szobában és ha valamelyik orvos távozott, utána sietett és megkérdezte:

— Doktor úr, mi lesz Gyulácskával?...

A doktor urak pedig mormogtak valamit, hogy lehet, hogy megmarad, ha kibírja a szervezete, vagy azt mondták hogy:

— Hát Szőregi uram, Isten kezében van!

Hetedik nap este a gyerek ismét elvesztette eszméletét, hajnalban haldokolni kezdett és reggel nyolckor meghalt.

Az anya a haját tépte, Amál kint a konyhában könnyezett, az apa kétségbeesve ült bőrszékében és maga elé révedve szívta pipáját. Ezt az egy gyereket szerette igazán az egész családból, az egész világból... Most ez sincs... Megmaradt Tamás, akitől semmi jól nem várhat. Szóval most már nincs kiút... Marad minden a régiiben... vagy talán még rosszabb is lesz.

Az anya nagy fájdalmában sem feledkezett meg az „illemről” varrónője már aznap délután mértéket vett a gyászruhához és a kalapos már el is hozta a sűrű feketefátyolos kalapot.

A temetés napjának délelőttjén Szőreginé már kézhezkapta a ruhát is és amikor megnézte magát a tükörben, fájdalommal állapította meg, hogy a feketében nagyon öreg, szemei alatt mélyebbek a ráncok, bőre betegesen sápadt. Kénytelen volt egy egészen kis festéket magára kenni, hogy a gyászoló közönség észre ne vegye.

Az asszony minden rábeszélés ellenére is gyalog, Tamás karjára támaszkodva ment a gyászkocsi után. Fehér zsebkendőjével könnyező szemét törölgette, úgy, hogy a járókelők is sajnálkozva csóválták fejüket a gyászfól sujtott anya láttára. Az öreg Szőregi fiákkeren kísérte a halott fiút, szemben vele, a pótülésen Amál szepegett.

— Milyen szépen beszélt a pap... milyen szépen... — sóhajtott többször is útközben.

Eltemették a gyereket.

Pár napig nem mutatkozott az asszony, hanem a vigasztaló barát-nőket fogadta. Egy hét múlva azonban fölpakolt, hogy a birtokra menjen.

— Nem bírom ezt a lakást — mondotta barátnőinek — minden zuga tele van emlékekkel amelyek szegény Gyulácskámát juttatják az eszembe.

Mielőtt elhagyta a lakást, rányitotta az ajtót az öregre és bekiáltott hozzá:

— Maga meg abba hagyhatná már az ivást! Mintha meg sem halt volna a gyerek, úgy viselkedik. Szégyelje magát!

Becsapta maga után az ajtót és eltávozott.

Az öreget fejbeütötték ezek a szavak. Hogy ő nem sajnálja a gyereket? Ő? És a felesége mondja ezt neki, aki a gyerekekkel semmit sem törődött? Hogy izzik... Istenem, mit csináljon, most azután nincs más kiút, valóban nincs.

Az egész telet a szobában élte át, csak egyszer ment ki a birtokra, akkor se volt semmire se kíváncsi, inkább csak a tiszta levegőt kívánta meg.

Amál még zárkózottabb lett. Csak az öreg Szőregit szolgálta még odaadóbban, de napok multak, anélkül, hogy egy szót is váltottak volna. Olyan csend volt a házban, mint egy kriptában.

Odakinn a kastélyban nem így volt. Egy hónappal a temetés után már nem bírták a csendet és Tamás — mert az anya mégis röstelte — meghívta a társaságát egy kis vasárnapi kártyapartira. Mi van ebben? A rádióból nem hallgatták a zenét és a gramofon is lezárva pihent. Így szolidán csak összejöhetnek!

— Elvégre nem temethetjük el magunkat, úgy-e Tamás?

— Természetes, anyu. Semmi értelme.

Két hét múlva megint összejöttek, és februárban már minden úgy ment mint régen. A Szőregi-birtok kastélya nem sokáig gyászolt.

De a városi ház még mindig hallgatott és amikor kifavaszodott, sem nyitották ki az ablakokat.

Az öreg egy alkalommal megtudta, hogy az asszony a kisebbik birtokból eladott egy ötholdas darabot.

— Úgy — morfondírozott magában — a jó gazdasszonynak már kell a pénz.

Megivott négy pohár konyakot és kihajtott az asszonyhoz.

Nagy volt a meglepetés, amikor megjelent a birtokon, de hát ha már ott volt, nem dobhatták ki.

— Miért adott el öt holdat a tudtom nélkül? — kérdezte mindjárt az asszonyt, amint belépett hozzá.

Az asszony megütközve nézte férjét.

— Miféle kérdés ez? Ha jól tudom, a magaméból adtam el.

— Szándékozik még valamit eladni?

— Ahhoz magának semmi közel!

— Igaz. Csak azt akarom mondani Zita, hogy maga jó gazdának tartja magát. Hát én nem vagyok benne biztos. Azt hiszem tévedett.

Nem is várt feleletet, hanem sarkonfordult és visszakocsizott a városba.

Őszre eladta az asszony az egész kisbirtokot. Szőregi egy szót sem szólt. Csak amikor megtudta a dolgot, szégyenében nem mutatkozott többé az emberek előtt, kávéházba sem ment, pedig az utóbbi időben már naponta eljárógatott egy kis sakkpartira.

Nem akarta eltűnni a sajnálkozást. A telet megint csak a házban töltötte Amál gondozása alatt.

Tamás már nem elégedett meg a kastélyban rendezett szórakozásokkal. Hetenként többször is megjelent az éjszakai szórakozóhelyeken, mindig női társaságban. A kisbirtok árából bőven jutott neki is.

Ez 1941 telén volt.

Március közepén Amál, amikor bevitte Szőreginek az ebédet, az öreget a fotóje előtt találta arca borulva.

Első pillanatban azt hitte, hogy az öreg leitta magát, de amikor átkorolta hogy felemelje, az öreg szeméi üvegesen meredtek rá.

— Jaj, Istenem! — sikoltotta és ijedten elejtette a merev testet. — A Pista úr meghalt!

Fellármázta a szomszédokat és az elősiető orvos megállapította, hogy szívszélhúdás ölte meg Szőregit.

Vele nem csinált az asszony különösebb ceremóniát. Feketébe öltözött és intézkedett a temetésre vonatkozólag. A gyászokcsi után csak a barátok és a férfi távolabbi rokonai mentek, asszonya pedig a fiával együtt kocsin kísérte ki a temetőbe.

— Nem bírtam volna a gyaloglást... nagyon összetörtem. Ennyi gyász!

A fiú mivel nem lehetett elhalasztani, néhány nap múlva bevonult katonának, de csupán két hétig szolgált, mert bekövetkezett a jugoszláv összeomlás.

Az anya és a fiú öröme kettős volt. Ilyen gyorsan hazakerülni és még hozzá a várvavárt honvédek által felszabadított városba... Ez már valóban nagy öröm volt mindkettőjüknek. Most jöhetett csak az igazi társadalmi élet. Ez a sok fess katonatiszt, a pesti urak és hölgyek... meg a többiek.

Újult erővel lángett fel az élet mindkét Szőregi-házban. Felváltva fogadták a vendégeket, a városban és kint a birtokon. Tamás a kávéházakban és mulatókban huzatta a cigányokkal az anya pedig büszkén dicsekedett a régi ismerősöknek:

— Tamást a legjobb társaság is befogadta... És hogy tud mulatni a gyerekl...

Tamásnak sok pénz kellett, édesanyja pedig adott, amennyi csak kellett... De később még többet kért és az anya néha zavarba jött...

— Talán kicsit vigyáznál Tamás? Jobb volna, ha megnősülnél. Nem? Tamásnak azonban esze ágában sem volt megnősülni. Sokkal jobban érezte magát így.

Az anya azonban már kezdett elfáradni. Terhessé vált számára a társaság és idegesítette a fia költségei. Néha ki is ment a temetőbe, de feketét nem szívesen öltött magára. Veszedelemesen öregedett és egyedül érezte magát. A fia már nem volt a régi jóbarát. Tulságosan lefoglalták saját ügyei. Amikor először hívták be Tamást a honvédséghez, pénzzel intézte el a dolgot.

— Hiszen háború van, még az kellene hogy véletlenül a frontra kerüljön!

De a következő alkalommal már nem lehetett segíteni. Meg, szégyen is lett volna, hogy a fiú az egész háborút az anya szoknyáján huzzai ki. Talán nem lesz semmi baja, úgy sem viszik mindjárt a frontra, hisz nincs háborús képesítése sem.

Amál már csak olyan háziibutor lett Szőregiéknél. A cselédnek segédkezett és az udvart tartotta rendben. Tulajdonképpen nem is volt már reá szükség, de hát mit csináljon vele Szőreginé. Ha anyyi évet töltött a házban, maradjon. Igen és még valami. Amál tartja rendben a sirokat, sűrűn kijár a temetőbe. No, hadd legyen...

Az asszony ritkábban fogadott vendégeket és igyekezett tisztas öregkorra berendezkedni. No, még nem tartotta magát túlöregnek, de hát csak elő kell készülni a jövődő szerepre.

A fiú írt és hat hónap alatt kétszer is hazalátogatott. Egy kis pénz mindig vitt magával, szóval, nem volt semmi baj. Negyvenhárom októberében Szőreginé levelezőlapot kapott a fiától:

„A frontra megyünk. Ne aggódj, amint tehetem, írok.”

Az asszony azonban aggódott, nagyon is aggódott. Amikor a lapot elolvasta, még elhagyottabbnak érezte magát, mint addig. Egyszerre észrevette, milyen üres a ház. A fényképeket vizsgálta a falakon.

— Istenem, Szűz Máriám, csak a Tamást ne veszítsem el!

Három hétig szorongva várakozott, míg megkapta Tamás első tábori lapját.

„Valahol Oroszországban. — Kedves anyám, jól vagyok, csak itt már hideg van... Nemsokára levelet írok, légy türelmes. Csókol fiad, Tamás”.

Rögtön írt egy levelet, de most már két hónapig nem jött válasz. Végre mégis megjött Tamás lapja:

„Valahol Romániában” — írta a fiú.

Az anya teljesen magába zárkozott és csak a fiára gondolt. Ismét pedáns gazdaasszony lett és úgy vigyázott a vagyonra, mint valamikor fiatalasszony korában, amikor a rőfösüzetet irányította.

És imádkozott, sokat imádkozott, a templomba is sűrűbben járt, mint azelőtt. Megint elmúlt két hónap, de Tamás nem írt. Az asszony úgy rakta ki a régi lapokat az asztalra, mint a passziánszkártyákat, és

olvasgatta, nézegette, becézgette fia kézírásait. Még egy hónap elmúlt, még mindig nem jött válasz. Kétségbeesett. Hisz tudja az újságokból, hogyan állanak a dolgok.

— Istenem, csak jöjjön vissza!

De a hetek múltak és levél nem jött. Az asszony egészen össze-
fört, nem evett, nem engedett senkit sem a házba.

Elkeseredésében már Amállal kezdett barátkozni és néha elbeszél-
getett vele. Régebben nem szívesen állt szóba a féleszű lánnyal, nem
szívelte és csak most vette észre, hogy ennek a szerencsétlen házibu-
tornak őszbeborult és meggritkult a haja. Amál hidegen fogadta az asz-
szony közeledését, Szőreginé nehéz helyzete sem tudott részvétet éb-
resztetni szűkrezsugorodott lelkében.

Az asszony főkéletesen egyedül maradt. Öt hónap múlt el és Ta-
más nem írt, nem adott életjelt magáról. Szőreginé idegei már a felbom-
lás határán álltak, mert fia elvesztésének gondolata teljesen urrá lett
rajta. Mindent megpróbált, kétségbeesve kutatótt fia után — eredmény-
telenül — Tamás, úgylátszik, elveszett... Biztosan elveszett, nem él
már...

Ágynak esett és egy hélig magas lázzal feküdt. Senkit sem akart
láttni, az orvost sem. Amikor lábraállt, Amállal bezáratta a kaput és ma-
gához vette a kulcsokat. Órákhosszat térdelt a családi kép előtt és
egyre csak gyermekei nevét motyogta maga elé: Tamás... Gyulácska...
Egyszer-kétszer még férje nevét is kimondta, megtört, bocsánatkérő
hangon.

Amál a konyhában várta a fejleményeket.

Amikor reggel az asszony szobájából semmi nesz sem hallatszott,
rosszat sejtve benyitott, Szőreginé elkékülten feküdt az ágyon, fekete
gyászruhájában. Luminállal mérgezte meg magát. Amál fellármázta a
szomszédokat, de az orvos nem segíthetett. Még aznap délelőtt meg-
halt az asszony.

1944 szeptember elején történt.

A lakás teljesen Amálra maradt, mert a rokonok csak óvatosan
félve kerülgették a szomorúsorsú család házáat. Ritka látogatásaik alkal-
mával azonban el-el csentek egy-egy értékes darabot, mert Amált nem-
volt nehéz kijátszani. Végredelelet nem hagyott hátra az asszony, a
menekülésre készülő hatóságok pedig nem törődtek az ügyvel.

Szeptember harmincadikán erélyes csengetés szólította Amált a ka-
puhoz. Amikor a nehéz vaskapu kinyílt, a vénlány megmerevedett az
ijedségtől. Tamás állt előtte tisztí egyenruhában. A fiú nem kérdezett
semmit, már tudott anyja haláláról.

— Nem tehetek róla — mondotta az ismerősöknek, bekerítettek
bennünket, gyűrtübe kerültünk, nem irhattam, örülök, hogy élve meg-
szabadulhattam. De többszörösen kitüntettek, mert én megmutattam
azoknak a piszkosoknak...

Mindjárt csomagolni kezdett. Fehérneműjét, ruháját és az értéke-
sebb tárgyakat bőröndjébe gyömöszölte, néhány kisebb butordarabot
ládába csomagoltatott a fuvarossal. Aztán kiment a temetőbe, este le-
feküdt és hajnalban elutazott. Azt mondta Amálnak, hogy Pestre megy
— de alighanem rövidesen visszajön.

Amál megint egyedül maradt.

Az ágyúk félelmetesen dörögtek a messzeségben és a vénlány nagyon félt. A háztól, amely még üresebb lett, a fényképektől, amelyek olyan furcsán néztek le a falról és az ágyúzástól, amelytől nem tudott aludni. Összeszedte kevés holmiját, magához vette Gyulácska egyik bekeretezett fényképét, amely addig az öreg szobájában az éjjeliszekrényen állt és otthagyta a házat, amelynek ablakait előzőleg gondosan lecsukta, a redőnyöket leeresztette, kapuját pedig lezárta. Elment egy szegény rokonához, aki befogadta.

A Szőregi-ház üresen, elhagyatva várta új lakóját.

*

A külső ajtó megcsikordult. A férfi felrezzent és kisietett a verandára, ahova már belépett az asszony, a két kicsi gyerekkel.

— Itt vagytok már — kiáltott meglepetten.

Az asszony csodálkozva tekintett fel az emberre.

— Hiszen egy órával előbb indultál mint mi... Nézd csak meg a kofferek is itt állnak láb alatt. Mit csináltál eddig?

— Elnézéledtem... Szép ez a lakás... és tágas, nagy...

— Igen szép és nagy lakás... Talán tulságosan nagy. Itt még egy család megfér majd velünk. De a levegő szörnyen rossz. Nyisd ki gyorsan az ablakokat.

Az ember engedelmesen ugrott az ablakhoz, a redőnyök nagy robajjal gördültek fel. Az asszony munkához látott és keze nyomán gyorsan tűnt el a por.

Egyszerre világosság ömlött szét a szobában és friss tavaszi áramlat szorította ki a fojtó, nehéz levegőt. Az udvar felől behallatszott a gyerekek kacagása és a múlt árnyékától felszabadult házban új élet kezdődött.